دیالکتیک ماتریالیزم

دځوانانو لپاره

محمد رضا قرباني

ژباړه: مريته سحر

ديالکتيک ماترياليزم د ځوانانو لپاره

ليکوال: رضا قرباني
ژباړه: مرينه سحر
ايډيټر: سرمد
خپرندويه: سيند خپرندويه
وبلاګ: www.ketabtoon.blogfa.com

دیالکتیک ماتریالیزم

د ځوانانو لپاره

محمد رضا قرباني

و، نه و، هغه وخت چې هِګل و، ته نه وې.

ومو ویل هغه وخت چې هِګل و، ته نه وې. نو راځئ وګور چې دا هِګل څوک و. په تیرو وختونو کې یوه ورځ یو ماشوم نړۍ ته سترګې وغړولې، مور او پلار یې په دې ماشوم، هِګل نوم کیښود.
هِګل له ماشومتوب نه د مطالعې او څیړنې لیوال و او کله چې لوی شو، یوه ورځ یې له ځان سره وویل: «له دې کارګرانو څخه چې په دې نړۍ کې هیڅ څه نه لري باید هغه دنیا هم وانخلو، پریږدئ چې لږ تر لږه د هغې دنیا په هیله یې زړونه خوشحاله وي!» له همدې کبله یې وویل: «ګرانه کارګره! دا چې پانګوال په تا ظلم کوي، مه خپه کیږه، ځکه اصلي دنیا بل چیرې ده.»
هِګل دومره بد سړی هم نه و، ځکه چې په خبره یې سر خلاصیده او ویل به یې: «راځئ چې له یو بل سره بحث وکړو»... ډیر ښه! دې ته وایي ناندرې؛ دې ته وایي **دیالکتیک**.
ښه ګرانو ځوانانو! تر دې ځای په دې پوه شوئ چې د دیالکتیک معنا بحث کول دي او یوه یوناني کلمه ده.
(دیالکتیک خپل قوانین لري چې د هغې په اړه به په راتلونکو پاڼو کې معلومات پیدا کړو، خو باید ووایو چې هِګل د دیالکتیک قوانین کشف کړل).
یوه ورځ هِګل له خپل ملګري سره یوې دښتې ته ولاړ. دواړه ډیر زیات تږي شول. د هِګل ملګري وویل: «کاشکې لږې اوبه مو پیدا کړې وای!»
هِګل ورته وویل: «زما ګرانه ملګریه! تر هغه ځایه چې زه پوهیږم، ته په دې باور وې چې ټول شیان خوب او خیال دي او هیڅ شی په واقعي توګه نشته، نو اوس څنګه وایې چې کاشکې لږې اوبه مو پیدا کړې وای؟ مګر ستا په نظر اوبه واقعاً شته؟ ښکاره خبره ده، چې نه.»

ملګري یې ورته وویل: «سره له دې چې ډېر تږی یم او زړه مې غواړي چې د اوبو چینه پیدا کړم، خو بیا هم وایم چې ټول شیان او آن اوبه، خوب او خیال دي او واقعیت نه لري.»

هګل وویل: «ته غلط فکر کوئ، د اوبو چینه او ټول نور شیان په واقعي توګه موجود دي، خو دا ټول شیان یو پیاوړي فکر پیدا کړي دي. یعنې دا چې دا پیاوړی فکر له دنیا څخه مخکې موجود و او ټول شیان یې پیدا کړي دي. باید ووایم چې: **فکر د دنیا پیدا کوونکی دی.»**

د هګل ملګري وویل: «مړه یاره! موږ دواړه ایده آلیستان یو. خو ته عیني ایده آلیست او زه ذهني ایده آلیست یم.»

ښه ملګرو، باور لرم چې هرومرو پوه شوي یاست چې ایده آلیزم یعنې څه. که پوه شوي نه یاست، یو څه نور هم په اړه یې وغږیږم؟ څنګه؟ ډېر ښه، یو څه به نور هم په اړه یې وغږیږم.

ایده آلیزم دوه برخې لري:

۱. عیني ایده آلیزم: دا مني چې ټول شیان زموږ په چاپېریال کې موجود دي، خو وایي چې دا ټول شیان یو پیاوړي روح او فکر پیدا کړي دي، له پیاوړي فکر نه منظور، خدای دی.

۲. ذهني ایده آلیزم: وایي چې ټول هغه شیان چې موږ یې ګورو او لمس کوو یې، هغه تصویرونه دي چې زموږ په ذهنونو کې انځور شوي دي. په دې معنا چې ټول شیان یوازې زموږ په ذهن کې موجود دي او له ذهن نه بهر هیڅ شی وجود نه لري.

اجازه راکړئ، دا موضوع له علمي پلوه روښانه کړو.

ایده آلیزم د لاندینیو درې شیانو په هکله خبرې کوي:

۱. هر هغه څه چې موږ یې په خپلو سترګو وینو او په خپلو لاسونو یې لمس کوو، په واقعیت کې وجود نه لري؛ خبره ښکاره ده، یعنې دا ټول شیان زموږ په ذهن کې دي او له ذهن څخه مو بهر هیڅ څه نشته. ځکه چې زموږ ذهن غواړي یو څه دې وي. د مثال په توګه زموږ ذهن غواړي چې اوسپنه وي، اوبه وي، تیږه وي، لرګی وي او داسې نور شیان وي. لنډه دا چې ټول شیان زموږ د ذهن محصول دي.

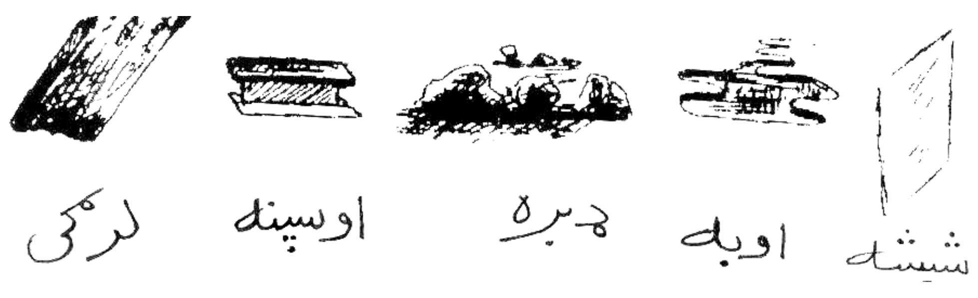

د ایده آلیزم له نظره، ټول شیان یوازې زموږ په ذهن کې موجود دي او موږ خیال کوو چې زموږ له ذهن څخه بهر دي!

ګرانو ځوانانو! ستاسو په فکر دا خبره سمه ده؟ دا خبره خو د لمر په شان روښانه ده او هډو فکر نه غواړي؛ معلومه ده چې سمه نه ده؛ ځکه چې کله یوه تیږه پر یوې شیشې ووهئ، شیشه ماتوي.

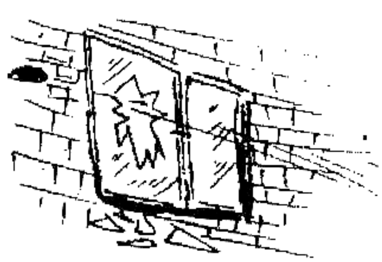

د شیشې ماتیدل ښکاره کوي چې ټول شیان بهرنی وجود لري او یوازې هغه تصویرونه نه دي چې زموږ په ذهن کې انځور شوي وي.

مږه دا خبره خو هسې یوه ملنډه وه، راځئ چې په دې خبرې وخاندو، ها ها ها ها ها.

اوس نو راځئ چې ولاړ شو او وګورو د ایده آلیزم دویمه خبره څه ده.

۲. ایده آلیزم په دې باور دی چې موږ په فکر کولو سره دنیا پیدا کړې ده، یعنې دا چې موږ فکر کوو چې دنیا شته، که څه هم دنیا په اصل کې نشته او دا موږ یو چې فکر کوو دنیا وجود لري.

که دنیا په فکر کولو سره جوړه شوې وي، نو لومړی ښایي د انسان ماغزه پیدا شوي وي او وروسته بیا ځمکه، سپوږمی، لمر او ټول ستوري او سیارې پیدا شوي وي. خو علم وایي: لومړی ځمکه پیدا شوې، له هغې نه وروسته بوټي او ونې او هغه موجودات چې په اوبو کې ژوند کوي او بیا د وچې موجودات او انسان پیدا شوی دی.

ځمکه په اوبلن حالت کې

په انجماد حالت کې

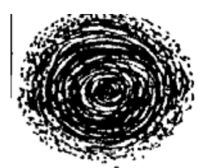

په کنګل شوي حالت کې

اوبو ټوله ځمکه ونیوله او اوبه میشته موجودات په اوبو کې پیدا شول / د ځمکې یو په څلورمه برخه وچه شوه او پر هغې باندی بوټي او ژوندي موجودات راپیدا شول

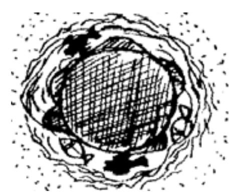

د ځمکې له پیدایښت نه مخکې په ملیاردونه ستوري او سیارې موجودې وې. نو کله چې علم موږ ته داسې یو څه وایي، څرنګه ایده آلیزم ادعا لري چې دنیا زموږ فکر پیدا کړې ده؟! آیا دا ملنډې نه دي؟

په رښتیا هم چې جالبه ده!

دریمه خبره هم د دوو تیرو خبرو په شان ده، خو مخکې له هغې باید په لاندیني مطلب پوه شو:

تیره یو شی دی؛ همدا ډول اوسپنه، مس، لرګی او داسې نور؛ ټول شیان دي. ټولو د فضا یوه برخه نیولې ده (یعنې دا چې یو ځای یې نیولی دی) او د وخت په تیریدو سره وده کوي (یعنې په یو وخت کې موجود دي).

یو بل څه هم دې شیانو ته وایي.... که ومو ویل چې څه ورته وایي؟ لږ فکر وکړئ..... ډیر ښه، زه یې په خپله درته وایم. هو، دې ټولو شیانو ته ماده هم وایي.
ګرانو ځوانانو! هر هغه څه ته چې وکړای شوو هم یې په خپلو پنځه ګونو حواسو احساس کړو او هم په یو ځای او وخت کې موجودیت ولري، ماده وایي. خو دلته ځینو ته یوه پوښتنه پیدا کیږي او هغه دا ده چې مثلاً وبه وایي چې موږ خو میکروب لیدلی نشو، نو هغې ته هم ماده ویلی نشو؟!
نه ګرانو، داسې نه ده. اول دا چې کولای شو میکروب په میکروسکوپ وګورو. دویم دا چې میکروب د فضا یوه برخه نیولې ده او د وخت په تیریدو سره وده کوي او له هغه ځایه چې په یو ځای او وخت کې موجودیت لري، نو په دې کې هیڅ شك نشته چې میکروب هم ماده ده. سربیره پر دې، داسې ډیر ستوري او سیارې شته چې له موږ نه ډیر واټن لري او موږ نشو کولای هغه په خپلو سترګو ووینو، خو دا امکان شته چې ځینې یې په تلسکوپ (هغه وسیله ده چې د لرې واټن ستوري او سیارې ورباندې لیدل کیږي) وګورو او له هغه ځایه چې په یو ځای او وخت کې موجود دي (یعنې حجم لري او ورو ورو وده کوي) ماده ته ورته ویلی شوو.
یوه پوښتنه: آیا انسان ته ماده ویلی شوو؟
ځواب: هو، انسان هم ماده ده، په دې توپیر سره چې فکر کوي.
څو نورې پوښتنې به هم وکړم:
آیا تر اوسه مو چیرې لیدلي چې تیږه فکر وکړي؟ آیا کله مو لیدلي چې اوسپنه پر ډبرې ووهئ، ډبره چیغه ووهي، آخ؟!
نه؛ که مو وویل چې ولې؟ ځکه چې ډبره او اوسپنه او ټول بې ځانه شیان نه ماغزه لري چې فکر وکړي او نه احساس لري چې ووایي، آخ. ښه، دا خبره تر دې ځایه په یاد ولرئ.
اوس غواړم تاسو نه پوښتنه وکړم چې آیا انسان فکر کوي؟ ستاسو ځواب به هرومرو دا وي چې: هو. بیخي سمه ده؛ انسان فکر کوي، انسان په خپلو ماغزو سره فکر کوي.
نو راځئ چې اوس ورشو بیرته هماغه شیانو ته. یعنې غواړم تپوس وکړم چې ډبره او اوسپنه او لرګی او مس په څه سره فکر کوي؟
هو، سمه ده. هغوی اصلاً ماغزه نلري چې فکر وکړای شي؛ نو د فکر کولو لپاره باید د انسان د ماغزو په شان ماغزه ولري. نتیجه دا چې یوازې د انسان ماغزه کولای شي فکر وکړي. خو په خپله ماغزه څه دي؟ آیا ماده نه ده؟ هو؛ لکه څرنګه چې انسان ماده ده، د هغه ماغزه هم چې د وجود یوه برخه یې ده، ماده ده. سربیره پر دې ماغزه هم په یوه ځای او هم په یوه وخت کې موجودیت لري. نو بیا کولای شو ولیکو:
لومړی باید ماغزه موجود وي، تر څو فکر وکړای شو.
یعنې ماده له فکر نه مخکې وجود لري.
شعور څه شی دی؟ یوه هنداره په پام کې ونیسئ. هغه شیان چې له هندارې څخه بهر دي، په هغې کې لیدل کیږي. زموږ سترګې هم شیان ګوري او په خپلو ماغزو کې یې منعکس کوي. یعنې زموږ د چاپیریال د شیانو انځورونه (ماده) زموږ په ماغزو کې لویږي.
پایله دا ده چې شعور زموږ په ذهن یا ماغزو کې د مادې انعکاس دی. مادې میلیاردونه کاله وده کړې، دومره وده یې کړې تر هغې چې د انسان ماغزو ته رسیدلې.
اوس بیا یوه پوښتنه لرم:
که د مادې اوږده وده نه وای، آیا د انسان ماغزه به موجود وای؟
ځواب: نه.
که د انسان ماغزه نه وای، آیا شعور به وجود درلودلی وای؟

ځواب: نه.
نو ویلی شوو: شعور د مادې له اوړدې ودې نه پیدا شوی دی. که ماده نه وای، شعور به هم نه وای. ماده کولای شي بې له شعوره وجود ولري، خو شعور بې له مادې وجود نشي درلودلی؛ ځکه لکه څرنګه چې مو وویل: شعور په ماغزو کې د مادې انعکاس دی او کله چې ماده نه وي، شعور به هم نه وي.
نتیجه دا چې: شعور له مادې څخه مخکې نه دی؛ بلکې ماده له شعور نه مخکې ده.
ښه نو، راځئ چې وګورو ایده الیستان څه وایي.
۳. د هغوی دریمه خبره دا ده: فکر او شعور له مادې څخه مخکې وجود درلود او ماده یې پیدا کړې ده. خو موږ مخکې وښودله چې ماده له شعور او فکر نه مخکې ده. ماده کولای شي بی فکره او بی شعوره وي. لکه د ډبرې، اوسپنې او د نورو شیانو په شان؛ خو آیا تر اوسه پورې مو لیدلي دي چې فکر او شعور بې له مادې وجود ولري؟ ګرانو ځوانانو! د دې لپاره چې زما په خبره پوه شئ، دې پوښتنې ته ځواب ورکړئ:
فکر ماغزه پیدا کړي دي که ماغزه فکر پیدا کوي؟
تر دې ځای پورې پوه شولو چې ایده الیزم یعنې څه. اوس وګورو چې ماتریالیزم څه ته وایي.

ماتریالیزم

ګرانو ځوانانو! هرومرو به مو په یاد وي چې ومو ویل هِګل یو ایده آلیست و؟ هغه له کومې طریقې څخه کار واخیست؟ آفرین! له دیالکتیک څخه.

و، نه و؛ یو سړی و چې نوم یې فویرباخ و. په هغه وخت کې زه او ته نه وو. یوه مور وه چې د لودویګ" په نامه یې یو زوی درلود. دې شیطان او وران هلک خپله مور ډیره په تنګه کړې وه. د هغه پوره نوم "لودویګ فویرباخ" و.
کله چې لودویګ ځوانی ته ورسید، یوه ورځ یې له یوه ایده آلیست سره بحث کاوه. ایده آلیست ورته وویل:
"مړه یاره! هیڅ څه هم وجود نه لري. دا شیان چې په خپل چاپیریال کې یې وینې، یوازې هغه تصویرونه دي چې ستا په ذهن کې انځور شوي دي، لکه څرنګه چې ځینې کسان وایي دا ټول شیان ماده دي، د هغوی خبره غلطه ده.
ماده هغه شئی دی چې واقعاً وجود ولري؛ خو په دې دنیا کې هیڅ څه نه پیدا کیږي چې واقعاً وجود ولري. نو له دې نه ښکاري چې ماده اصلاً وجود نه لري"
فویر باخ له ځمکې یوه تیږه راواچته کړه او ښاغلي ایده آلیست ته یې وویل: "دا تیږه وجود لري که نه؟"

ښاغلي ایده آلیست وویل: "لکه څرنګه چې مې وویل دغه تیره یوازې زموږ په ذهن کې وجود لري او زموږ له ذهن څخه بهر وجود نه لري؛ هو ښاغلی فویرباخه! موږ یوازې خیال کوو چې دا تیره واقعاً وجود لري، خو یقین وکړه چې اصلاً زموږ له ذهن نه بهر وجود نه لري. ته یوازې خیال کوې چې وجود لري."
فویرباخ د ایده آلیست له خبرو څخه په قهر او ستړی شو او په ډیر زور یې په هماغه تیره د هغه سر وویشته او سر یې وربانـدی مات کړ. بیا یې په کراره وویل: "اوس درته ښکاره شوه چې دا تیره واقعاً وجود لري؟"

د فویرباخ د همدې کار له امله نورو وویل:
"فویرباخ یو ماتریالیست دی، البته کهووایي چې ماده له فکر او شعور نه مخکې وجود لري."
هغوی رښتیا ویل. ځکه چې فویرباخ به ویل: "ماده او فکر له شعور څخه مخکې وجود لري."
خو چې کله به یې هغه ته ویل "ماتریالیسته!"، هغه به په قهریدو او ویل به یې: "ماتریالیست دې پلار دی! ماتریالیست دې مور ده!"
هو، هغه یو ماتریالیست و خو په خپله یې نه منله چې ماتریالیست دی.
د فویرباخ د هګل له فلسفې څخه بدې راتلل ځکه یوه ایده آلیستي فلسفه وه، په همدې خاطر یې دغه فلسفه چې د ایده آلیزم او دِیالکتیک مخلوط وه، لرې واچوله.
په دې توګه؛ فویرباخ د هګِل دیالکتیک چې د طبیعت او ټولنې د پرمختګ د پیژندلو تر ټولو مهم عامل او د ایده آلیزم سرسخته مخالف و، هغه یې له ایده الیزم سره چې د بیوزلۍ او وروسته پاتیوالي عامل و، یوځای لرې واچاوه. هغه نه پوهیدو چې باید دیالکتیک د هګل له ایده آلیستي فلسفې څخه جلا کړي، ځکه تر هغې چې ایده آلیزم په دیالکتیک پورې نښتی و، دیالکتیک هم دِ استفادې وړ نه و. د فویرباخ د همدې بی پروایۍ له کبله نورو به ویل: "هغه ماتریالیست دی، خو په دیالکتیک بیخي نه پوهیږي."
ګرانو دوستانو! تر اوسه پورې به حتماً لږ څه پوه شوي یاست چې ماتریالیزم یعنې څه، خو پریشانه کیږئ مه. تر هغې چې دا مسئله په ښه توګه تاسو ته روښانه نه کړم بله مسئله به پیل نه کړم. تر څو ډاده نشم چې تاسو په ماتریالیزم ښه پوه شوي یاست، چیرې مو داسې پریږدم.
ماتریالیزم او ایده آلیزم تل له یو بل سره د مبارزې په حال کې دي. یعنې د یو بل پر ضد دي. وروسته به روښانه شي چې دا مبارزه د ماتریالیزم د ودې لامل ګرځي.
لکه څنګه چې مو مخکې وویل، ایده آلیزم وایي:
۱. فکر او شعور له مادې څخه مخکې وجود لري او ماده یې پیدا کړې ده.
۲. ټول شیان یوازې په ذهن کې وجود لري.

۳. زموږ فکر، دنیا پیدا کړې ده.
خو ماتریالیزم وایي چې دا درې واړه خبرې غلطې دي.
اول ـ فکر او شعور له مادې څخه مخکې وجود نه لري؛ بلکې د مادې له اوږدمهاله پرمختګ څخه منځ ته راغلي دي.
همدا شان مخکې مو وښودل چې فکر او شعور له مادې څخه جلا وجود نشي درلودلی. مثلاً کله چې وایو فکر د ماغزو محصول دی، یعنې دا چې که ماغزه نه وای، فکر به هم نه وای. له هغه ځایه چې ماغزه د مادې د اوږدمهاله پرمختګ نتیجه او د مادې تر ټولو پرمختللې بڼه ده، داسې ویلی شو که ماده نه وي، فکر هم نشته.
نو روښانه ده چې فکر نشي کولای له مادې څخه جلا وي، خو ماده کولای شي له فکر څخه جلا وي، لکه د لرګي، اوسپنې، شیشې او نورو شیانو په څیر.
دویم ـ شیان په ذهن کې وجود نه لري، بلکې ټول شیان چې زموږ په چاپیریال کې دي، له ذهن څخه بهر او په جلا توګه واقعي وجود لري، نو ویلی شوو چې شیان نه خیالات دي او نه هم تصویرونه.
دریم ـ موږ په فکر کولو سره دنیا پیدا کړې نه ده، ځکه چې اول مو ماغزه درلودل، وروسته مو وکړای شول فکر وکړو. سربیره پر دې ماغزه په خپله فکر کولای نشي، دا له ذهن څخه بهر نړۍ (ماده) ده چې لامل کیږي ماغزه فکر وکړي. د مثال په توګه: کله چې باران وریږي، ماغزه فکر کوي چې ولې باران وریږي؟ یا ولې په آسمان کې بریښنا او تندر پیدا کیږي؟ یا څرنګه شپه او ورځ منځ ته راځي؟ او داسې نور.
نو پر دې اساس دا زموږ فکر نه دی چې دنیا یې پیدا کړې ده، بلکې دا دنیا (ماده) ده چې زموږ فکر راپیدا کوي.
ښه نو، دا هم د ماتریالیزم په اړه څو خبرې وې، خو زموږ اصل مطلب بل شی دی، هغه دیالکتیک ماتریالیزم دی.
ګرانو، هِګل او فویرباخ خو به مو په یاد وي؟
یو ځل بیا یې په بیره تکراروم.
هِګل، هغه ایده آلیست و چې د دیالکتیک قوانین یې کشف کړل، خو فویرباخ هغه ماتریالیست و چې د هِګل دیالکتیک یې د هغه له ایده آلیزم سره یوځای لرې وغورځاوه.
د هِګل فلسفه د ایده آلیزم او دیالکتیک مخلوط وه او د فویرباخ فلسفه هغه ماتریالیستي فلسفه وه چې دیالکتیک یې له ځانَ سره نه درلود.
ګرانو ملګرو، تر دې ځایه خو په ځینو خبرو پوه شوئ. راځئ چې اوس پر یوې بلې مسئلې وغږیږو، تر څو معلومات مو لا نور هم زیات شي.

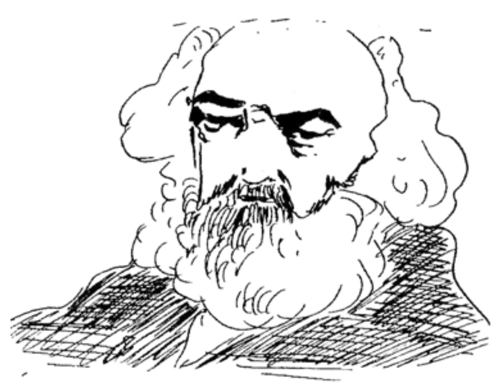

يو و، يو نه و، زما او ستا نه پرته، ډېر شيان وو. يو سړی و چې مارکس نوميده او ډېر لوی فيلسوف او پوهيالی و. مارکس هغه ظلم او زورزياتي ځوراوه چې پانګوالو په کارګرانو کاوه. په خپله يې هم په ډېرې بيوزلۍ او بدمرغۍ کې ژوند کاوه. له همدې کبله يې درې ماشومان له لوږې مړه شول. خو بيا هم هغه د خپلې کورنۍ او د خپل ځان په فکر کې نه و او دې ته چمتو و چې خپل ټول ژوند د کارګري طبقې د ژغورنې لپاره قربان کړي. هغه خپل ټول ژوند د کارګرانو د خلاصون د لارې په پيدا کولو کې تير کړ، ځکه چې د مارکس په وخت کې د کارګرانو طبقه تر ډېر فشار لاندې وه او د ارباب لخوا په ډېره بې رحمانه توګه استثماريده. لنډه دا چې، د کلونو څېړنو او زده کړو وروسته، ورو ورو يې پام شو چې د هګل ديالکتيک د نړۍ د پرمختګ او د ودې پيژندنې يو مهم لامل دی، خو له هغه ځايه چې د ايده آليزم په زنځير تړل شوی، استفاده ورځخه شوې نه ده. همدا شان د فويرباخ تيروتنې ته يې هم پام شو او په هغه يې د دې لپاره نيوکه وکړه چې د هګل له ايده آليزم سره يې د هغه ديالکتيک هم يو ځای لرې اچولی دی.
خو مارکس په خپله د هګل ايده آليزم لرې وغورځاوه او د هغه ديالکتيک چې ايده آليستي رنګ يې درلود، واخيست او د فويرباخ د ماترياليزم په کارولو سره يې د ديالکتيک ماترياليزم فلسفه جوړه کړه.
په دې توګه هغه ديالکتيک ته ماترياليستي بڼه ورکړه او فلسفه يې د بشر د خدمت په لارې کې په کار واچوله.

د دې لپاره چې دا مطلب تاسو ته ښه روښانه شي، هغه کار چې مارکس له کلونو رنځونو او زحمتونو له زغمولو وروسته تر سره کړی، په دې توګه ليکو:

د فويرباخ غير ديالکتيکي ماترياليزم
د هګل ايده اليستي ديالکتيک
د فويرباخ له فلسفې څخه |غيرديالکتيکي| او د هګل له فلسفې څخه ايده اليزم لرې کوو:
ماترياليزم
ديالکتيک

د فويرباخ له ماترياليزم او د هګل له ديالکتيک څخه، ديالکتيک ماترياليزم لاسته راځي.

ديالکتيک ماترياليزم

راځئ اوس وګورو چې ديالکتيک ماترياليزم څه ته وايي؟
تاسو پوهيږئ چې قند له لبلبو او کاغذ د ونې له لرګي څخه جوړيږي. همدا شان له تيلو څخه د سرکونو د پخولو تارکول، پټرول او ډيزل لاسته راځي. که هغه څه چې قند ورڅخه جوړوي، نه وي، قند به هم نه وي. او يا که تيل نه وي، نو تارکول او پټرول او ډيزل به هم نه وي.
په طبيعت کې ټول شيان له يو بل څخه لاسته راغلي دي، نو ويلی شوو:
ټول شيان يو په بل پورې تړلي دي او په يو بل باندې اغيزه کوي.
وچکالي له ځان سره قحطي يا لوږه راوړي. د پانګوالی نظام بيوزلي او لوږه رامنځته کوي. کارګري انقلاب، پانګوال ځپي.
وچکالي يوه طبيعي پديده ده چې له ځان سره قحطي راوړي. طبقاتي نظام (برده ګي، فيوډالي او پانګوالي) چې ټولنيزه پديده ده، بيوزلي او لوږه راوړي. کارګري انقلاب چې ټولنيزه پديده ده، بله پديده چې د پانګوالی له منځه وړل او د سوسياليزم راتلل دي، له ځان سره راوړي. له دې کبله پديدې له يو بل څخه نشي جلا کيدلی او له يو بل سره تړلي دي.

طبیعت د اشیاو او پدیدو مجموعه ده چې له یو بل سره تړاو لري. یعنې له یو بل څخه جلا وجود نشي درلودلی.

د مارکس دیالکتیک وایي: طبیعت په هیڅ توګه د سکون او ودریدو په حال کې نه، بلکې د حرکت، پرمختګ او ودې په حال کې دی. کیدای شي یو جسم ظاهراً ساکن وي خو په اصل کې حرکت کوي.

یوه تیږه په پام کې ونیسئ. لومړی داسې فکر کوئ چې ساکنه ده، خو که لږ زیات فکر وکړئ او ورته ځیر شئ، ګورئ چې د حرکت په حال کې ده. تیږه د ځمکې په پرتله بې حرکته ده خو په اصل کې له ځمکې سره یو ځای ۲۴ ساعته او په کال کې یو ځل له لمر څخه تاویږي.

همدا شان د نړۍ ټول شیان د حرکت او ودې په حال کې دي.

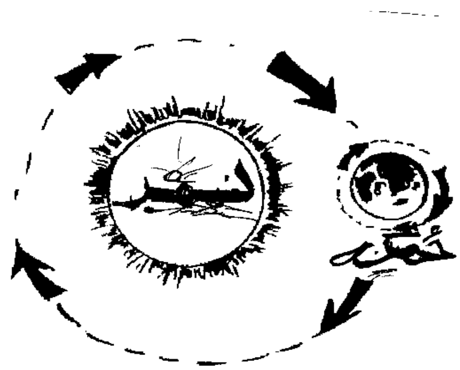

په پخوا زمانو کې د ځمکې پر مخ داسې نیم خزنده موجوداتو ژوند کاوه چې ورته به یې ډایناسور ویلې.

د هغوی د ژوند په وروستی مودې کې کوچنی تی لرونکی موجودات پیدا شول چې په ودې یې پیل وکړ، او په ورته وخت کې ډایناسوران هم د له منځه تللو په حال کې وو.

له دې پدیدې څخه موږ دوه نتیجې اخلو: یو دا چې په طبیعت کې یو شئی راپیدا کیږي، وده او پرمختګ کوي او یو بل څه له منځه ځي او په یو بل شي بدلیږي. بل دا چې هغه شیان چې ظاهراً مهم او پایند ښکاري، خو په اصل کې د منځه تللو په حال کې دي او د اهمیت وړ نه دي. باید هغه شیانو ته ارزښت ورکړو چې ظاهراً ناپایند ښکاري خو نوي پیدا شوي او غواړي وده او پرمختګ وکړي. له دې کبله له ډیرې کوچنی بڅرکې څخه نیولې تر لمر پورې، ټول د دایمي پیدایښت او له منځه تللو په حال کې دي، بی له دې چې دا پیدایښت او له منځه تلل یوه شیبه هم وځنډول شي. یعنې دا چې هر څه د حرکت او بدلون په حال کې دي.

ګرانو ځوانانو، لږې اوبه په یوه لوښي کې واچوئ او په اور یې کیږدئ. له لږې شیبې وروسته به اوبه په بخار بدلې شي. ګورو چې اور اوبه ایشوي. کله چې اوبه د یخوالي نه د ایشیدلو خوا ته حرکت کوي، دا حرکت ورو ورو تر سره کیږي، چې دې ته **کمي** بدلون وایي. کله چې اوبه وویشیږي، ډیر ژر اوبه په ناڅاپي توګه په بخار بدلیږي. یعنې اوبه د اوبلن حالت نه په ګـاز (بخار) اوړي. دلته ګورو چې اوبو تغییر کړی دی. دې شان تغییر ته، **کیفي** تغییر وایي.

داسې نتیجه اخلو چې: کمي تغییر ورو ورو او سوکه سوکه دی او نشو کولای هغه سمدستي احساس کړو. په داسې حال کې چې کیفي تغییر ناڅاپي او ډیر ژر رامنځته کیږي، دا شان چې ان کولای شوو هغه احساس کړو.

د مارکس دیالکتیک وایي: وده یا پرمختګ، کیفي تغییر ته د کمي تغییر د رسیدلو پایله ده، او یا په بلې وینا کله چې کمي تغییر په کیفي تغییر بدل شي، وده یا پرمختګ رامنځته کیږي. کله چې وایو ټول شیان د پرمختګ او ودې په حال کې دي، یعنې دا چې هر شئی یو تاریخ لري: د پیدایښت او ودې تاریخ. د مثال په توګه ځمکه میلیاردونه کاله د یوې ډیرې تودې یا اوبلنې ټوټې په څیر وه او میلیونونه کاله تیر شول تر څو خپل دغه حالت له لاسه ورکړي او ورو ورو سړه شي. میلیاردونه کاله تیر شول تر څو بوټي او د اوبو موجودات او غرونه او د وچې موجودات یې پر مخ پیدا شي او آخر هم اوسني حالت ته راورسیږي. نو په دې اساس وایو چې ځمکه یو تاریخ لري. (د ځمکې تاریخ مو په لنډه توګه له نظر نه تیر کړ.)

په عمومي توګه دیالکتیک، د طبیعت او ټولنې د تکامل یا ودې تاریخ څیړي او مطالعه کوي او مثلاً وایي چې ځمکه څه وه، څه شوه او څه به شي.

که یو موټر له غره سره ولګیږي، مخه به یې کړوپه او خرابه شي چې دې ته هم تغییر یا بدلون وایو خو له کمي او کیفي تغییر سره توپیر لري، ځکه، که موټروان له احتیاط څخه کار اخیستی وای، دا تغییر به نه وی رامنځ ته شوی. نو کولای شو د دې تغییر مخه ونیسو، یا مثلاً که تاسې یو چینجی تر پښو لاندې کړئ، چینجی تغییر کوي، یعنې کولمې یې راوځي، خو که تاسې هغه تر پښو لاندی کړی نه وای، چینجی به ژوندی پاتی شوی وای. نو د دې تغییر مخه هم نیول کیدای شي. دې شان تغییراتو ته **مکانیکي** تغییر وایي.

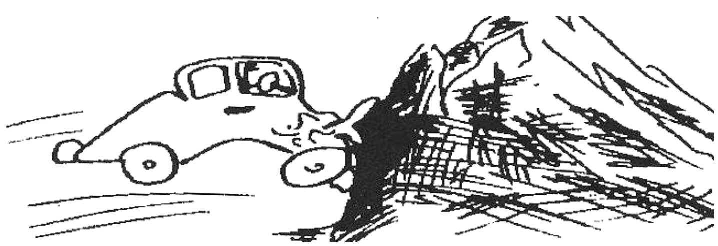

خو کمي او کيفي تغييرات، هغه تغييرات دي چې په طبيعت او ټولنې کې تر سره کيږي او په هيڅ توګه نشو کولای د هغې مخه ونيسو. مثلاً نشو کولای د ځمکې د تغيير يا د بوټو او ځناورانو د ودې مخه ونيسو. مګر دا چې کوم شی د هغې د مکانيکي تغيير سبب شي. مثلاً که يو څوک يو بوټی له ريښې راوکاږي يا ږلی هغه له منځه يوسي؛ او يا يو چينجی تر پښو لاندې شي او داسې نور.

د غنمو دانه په ځمکې کې کرو، دغه دانه له لمر څخه د حرارت په اخيستو، تغذيې او د نموالي له کبله، له څه مودې وروسته شنه کيږي، يعنې د يو کوچني بوټي په شان له خاورو سر راباسي، وده کوي، څانګه نيسه، پاڼې او ګل کوي او آخر هم له دغې کرل شوې دانې څخه په سلګونو نورې د غنمو دانې پيدا کيږي. کله چې د غنمو دانه کرو، د غنمو دانه وده کوي او د غنمو وږي ترې جوړيږي. دا د غنمو وږی، د غنمو هغه لومړی کرل شوې دانه نه ده، بلکې اوس يې فرق کړی او د غنمو په وږي بدله شوې ده، يعنې تغيير يې کړی او دې ډول تغيير ته ديناميکي تغيير وايي.

دوستانو، حتماً پوهيږئ په هغه ټولنه کې چې ژوند کوئ، يو تاريخ هم لري. لکه څرنګه چې ټول شيان تاريخ لري، ټولنه هم يو تاريخ لري. ټولو لومړنيو انسانانو ګډ ژوند کاوه، په ګډ ډول يې ښکار کاوه، په ګډه سره به ويده کيدل او لنډه دا چې ګډ ژوند يې درلود. دا د انساني ټولنې لومړنی پړاو دی چې ورته لومړنی کمون وايي. دې پړاو ورو ورو حرکت کاوه تر هغې چې لومړنی کمون له منځه ولاړ او ځای يې برده ګی ونيو. د لومړني کمون حرکت تر برده ګی پړاو پورې، کمي تغيير او د لومړني کمون له منځه تلل او پر ځای يې برده ګي راتلل، کيفي تغيير دی.

نو ويلی شوو چې ټولنې وده کړې ده او دا وده د يوې شيبې لپاره هم نه غوځيږي. پر دې اساس برده ګي حرکت کوي او له سلګونو کلونو وروسته خپل ځای فيوډاليزم ته ورکوي.

فيوډاليزم، د ټولنې د تکامل هغه پړاو دی چې پاچا به د خپلو ځمکو ډيره برخه اشرافو ته ورکوله او اشرافو به دا ځمکې په اجاره ورکولی. په فيوډاليزم کې دوه طبقې موجودې وي: د فيوډال طبقه (ستمګره) او د دهقان طبقه (زيارکښه).

د برده ګی حرکت تر فيوډاليزم پورې کمي تغيير دی، خو د برده ګی له منځه تلل او د فيوډاليزم رامنځته کيدل، کيفي تغيير دی.

همدا ډول فيوډاليزم هم تکامل کوي تر هغه چې په بشپړه توګه نابوديږي او وار پانګوالی ته رسيږي.

پانګوالی د کارګرانو د انقلاب له لارې، خپل ځای د کمونيزم لومړي پړاو يعنې سوسياليزم ته ورکوي. سوسياليزم هم حرکت کوي او کمونيزم ته رسيږي. د کمونيزم په رامنځ ته کيدو سره، پانګوالي او ورسره جوخت ظلم او زبيښاک او طبقه له منځه ځي.

د مارکس له نظره د ټولنې وده په دې ډول رامنځته کیږي:

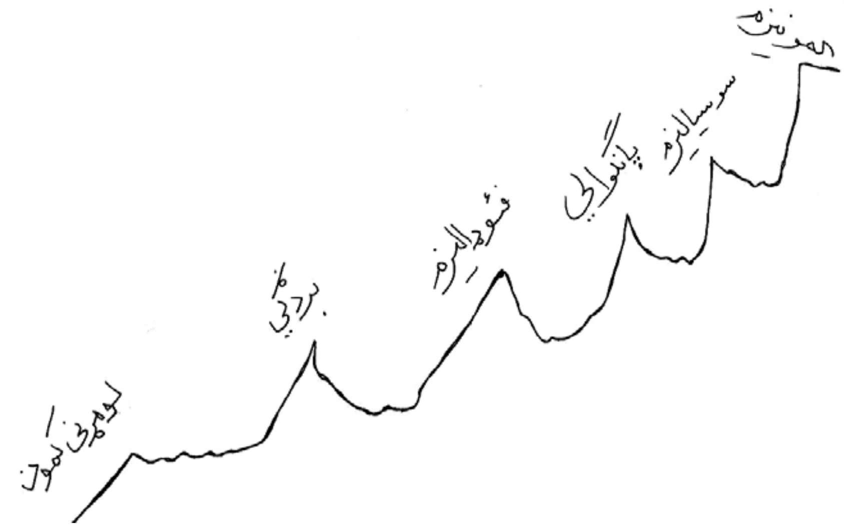

آیا تر اوسه مو کله فکر کړی چې کله انسان یا بل هر ژوندی شئی مړ شي، څه ترې جوړیږي؟ ستاسو په منځ کې به حتماً داسې کسان وي چې خیال کوي کله چې یو څوک مړ شي، نور نو ختم دی او له منځه تللی دی. خو زما ګرانو دوستانو، داسې نه ده. ژوند او مرګ د یو بل ضد دي. یو څوک چې ډیر زیات ناروغه وي، په حقیقت کې له مرګ سره جګړه کوي. نو بیا ژوندون او مرګ تل له یو بل سره د مبارزې په حال کې دي، یعنې د یو بل ضد دي.

خو آیا ویلی شوو چې له مرګ سره هر څه له منځه ځي؟ نه، کله چې یو ژوندی شئی مري، د هغې مړ جسم، خاوره پیاوړې کوي او بوټې او میوې هم له هغې تغذیه کوي. همدا شان انسانان او څناوران د دغو بوټو او میوې نه استفاده کوي او خپل ژوند ته ادامه ورکوي. نو پر دې اساس، مرګ له ژوند سره اړیکې لري. یعنې مرګ د یو بل شي د ژوندون لامل کیږي او له ژوند څخه جلا نه دی.

د مرګ او ژوند مبارزه، د ودې عامل دی.

د مارکس دیالکتیک وایي: وده، د تضادونو مبارزې ته وایي.

په پانګوالی نظام کې، پانګوال په ډیرې بیرحمۍ سره کارګر زبیښي او ورباندې ظلم کوي. نو پر دې اساس کارګر او پانګوال د یو بل ضد دي او همدا تضاد د ټولنې د ودې لامل کیږي.

پانګوال او کارګر، تل له یو بل سره د مبارزې په حال کې دي؛ او بالاخره کارګران انقلاب کوي، پانګوالو ته ماته ورکوي او سوسیالیزم ټینګوي.

خو لکه څرنګه مې چې باید تاسو ته سوسیالیزم روښانه کړی وی، لا نه دی روښانه کړی. سوسیالیزم د کمونیزم لومړنی پړاو دی چې هم په کې د پانګوالی ځینې خصوصیات او هم په کې د کمونیزم ځینې خصوصیات شته. نو پر دې اساس کولای شوو وواېو چې سوسیالیزم هغه پل دی چې د پانګوالی او کمونیزم په منځ کې واقع شوی.

د پانګوالۍ په نظام کې که چیرې پانګوال نه وي، کارګر به هم نه وي.
نو دې پایلې ته رسیږو: د پانګوالۍ په نظام کې، پانګوال او کارګر سره له دې چې له یو بل سره د مبارزې په حال کې دي، له یو بل سره وحدت هم لري. ځکه چې پانګوال بې له کارګره شتون نلري او کارګر هم بې له پانګواله.
همدا شان، د نړۍ ټول شیان او پدیدې په داسې حال کې چې له یو بل سره تضاد لري او د مبارزې په حال کې دي، خو له هغه ځایه چې د تضاد یو اړخ د بل اړخ له شتوالي پرته د موجودیت امکان نه لري، نو له یو بل سره د وحدت په حال کې هم دي. د مثال په توګه نشو کولای چې نیمه مڼه وخورو او بیا هم پوره مڼه ولرو. یعنې د پانګوالۍ په نظام کې یوازې کارګر یا یوازې پانګوال وجود درلودلی نشي.
د غنمو یوه دانه کرو، دغه دانه په نم او د لمر په حرارت او په تغذیې سره شنه کیږي او وده کوي، ځانګې او ګلان نیسي او بالاخره له همدغې کرل شوې دانې څخه د غنمو په سلګونو دانې لاسته راځي.
د غنمو دغه کرل شوې دانه له یوې خوا غواړي په خپل حالت پاتې شي او له بلې خوا شنه کیږي او وده کوي؛ او دومره مبارزه کوي تر څو د یوه کوچني بوټي په شان پر ځمکې شین شي. دغه بوټی وده کوي، ځانګه نیسي، ګل او میوه کوي (د غنمو د ګل میوه، هماغه غنم دي خو یو غنم نه بلکې د غنمو نورې په لسګونو او سلګونو دانې)، کله چې کرل شوی غنم شین کیږي؛ یعنې د غنمو شنه کیدل د غنمو دانه رد یا نفي کوي او د غنمو لومړۍ دانه له شنه کیدو وروسته له منځه ځي.
د غنمو دانه وده کوي او د یوه کوچني بوټي په شان له خاورو سر راباسي، یعنې همدې کوچني بوټي د غنمو لومړنۍ دانه رد یا نفي کړې ده. همدا شان دا کوچنی بوټی خپلې ودې ته ادامه ورکوي، ځانګه او ګل نیسي او داسې نتیجه اخلو چې همدې ځانګې او ګل کوچنی بوټی رد یا نفي کړی دی.
له ګل څخه بالاخره میوه (د غنمو تازه دانې) راپیدا کیږي. نو بیا وایو چې ګل بیا رد یا نفي او د غنمو په دانو بدل شوی دی. مخکې مو وویل چې ګل په خپله هم د بل شي له نفي څخه پیدا شوی دی، نو بیا ویلی شوو چې ګل د نفي ـ نفي دی.
یوه پوښتنه: ولې وایو چې ګل د نفي ـ نفي دی؟

ځواب: حتماً په یاد لرئ چې ګل د غنمو له کرل شوې دانې څخه پیدا شوی، نو له هغه ځایه چې ګل د غنمو له دانې څخه پیدا شوی او بیرته په خپله د غنمو په دانو بدل شوی دی، وایو چې د نفي ـ نفي دی. د غنمو تازه دانې د ګل د نفي ـ نفي نتیجه ده.
د غنمو کرل شوی دانه تِز دی.
د دانې شنه کیدل، ترې بوټی جوړیدل، ځانګه نیول او ګل کول (چې د غنمو د کرل شوې دانې نفي دی) انتي تِز دی.
د غنمو نوی تازه دانې چې د ګل د نفي ـ نفي نتیجه ده، سِنتِز دی.

ګرانو ځوانانو، آیا کولای شوو ووایو چې د غنمو یوه دانه هم تِز وي او هم سِنتِز؟
نه، زما ګرانو دوستانو داسې ویلی نشو، هیڅا دا خبره نده کړې. د غنمو تازه دانه چې د غنمو له کرل شوې دانې څخه پیدا شوې، له کرل شوې دانې څخه یو اندازه بشپړه یا کامله ده. البته موږ نشو کولای د غنمو په دانې کې دا بدلون او وده احساس کړو. ځکه چې دا بدلون له زرګونو کلونو وروسته راڅرګندیږي.
نو دې نتیجې ته رسیږو چې سِنتِز له تِز څخه یوه درجه پرمختللی دی.

د غنمو کرل شوې دانه	**کوچنی بوټی او ځانګه او ګل**	**د غنمو پخې شوې دانې**
تِز	**انتی تِز**	**سِنتِز**

ښه به دا وي چې د دې مطلب د روښانه کولو لپاره یو بل مثال هم وړکړو. خو بده به نوي چې د دې مثال له وړکولو مخکې په دې پوه شوو چې طبقاتي نظام څه ته وایي؟
طبقاتي نظام د ټولنې هغه نظام ته وایي چې په کې طبقې موجودې وي. دا شان چې یوه طبقه ظالمه او زیبښونکې او بله طبقه مظلومه او زبیښل شوې وي. لکه د برده ګی نظام په شان چې په هغه کې د برده لرونکې طبقه زبیښونکی او د بردې (مریی) طبقه زبیښل شوې او مظلومه ده. یا فیوډالیزم، چې په هغې کې فیوډال یا ارباب ظالمه طبقه او دهقان زبیښل شوې او مظلومه طبقه ده؛ او آخري طبقاتي نظام، پانګوالي ده چې په کې پانګوال زبیښونکی او ظالم او کارګر زبیښل شوی او مظلوم دی.
اوس وګورو چې په طبقاتي ټولنه کې تِز، انتي تِز او سِنتِز په کومه ښه راښکاره کیږي:
د انساني ټولنې لومړنی نظام یعنې لومړنی کمون چې یو بی طبقې او ګډ نظام و، **تِز** دی.
طبقاتي نظام (برده ګي، فیوډالیزم، پانګوالي) چې دغه لومړنی نظام یې نفي کړی دی، **انتي تِز**، یعنې د تِز ضد دی.
آخري طبقاتي نظام پانګوالي ده. له پانګوالی وروسته کمونیزم رامنځته کیږي. په کمونیزم کې هم د لومړني کمون په شان یو ګډ ژوند واکمن کیږي، نو پر دې اساس موږ یو وار بیا له پانګوالی څخه یوځلي ګډ ژوند ته رسیدلي یو. نو وایو چې پانګوالي خپل ځان نفي کړی دی او په کمونیزم (ګډ ژوند) بدل شوی دی. خو څه چې روښانه دي هغه دا چې پانګوالي په خپله د بل شي له نفي رامنځته شوې او د نفي ـ نفي ده او کمونیزم چې د پانګوالی د نفي ـ نفي نتیجه ده، سِنتِز دی. خو پوهیږو چې سِنتِز هم هماغه تِز دی خو په دې توپیر سره چې له لومړني تِز څخه بشپړ دی.

کمونیزم	**طبقاتي نظام**	**لومړنی کمون**
سِنتِز	**انتي تِز**	**تِز**

په لومړني کمون کې ژوند ګډ دی او طبقې نشته. په کمونیزم کې هم ژوند ګډ دی او طبقې نشته، نو لومړنی کمون تِز او کمونیزم سِنتِز دی. په لومړني کمون کې د تولید وسایل ادنی (ساده) وو او هر چا په سختی سره خپله ګیډه مړوله، خو په کمونیزم کې د تولید وسایل په عجیبه توګه پرمختګ کوي او ټول د تولید په سترو وسایلو کې شریک دي.
په لومړني کمون کې به انسانانو د ورځې ۱۳ یا۱۴ ساعته کار کاوه تر څو خپله خیټه مړه کړي، خو په کمونیزم کې د تولیدي وسایلو د پرمختګ او پرګنیزه مالکیت له امله انسان د ورځې په ۵ او ۶ ساعتونو او له دې هم په کم وخت کې کولای شي ډېر ښه ژوند ولري.
نو ښکاره ده چې کمونیزم (سِنتِز) له لومړني کمون (تِز) څخه ډېر پرمختللی دی.

له هغه څه چې مو د تِز، انتي تِز او سنتِز په هکله وویل داسې نتیجه اخلو: د تِز او انتي تِز له مبارزې څخه، تکامل یا وده تر لاسه کیږي یا په بله وینا د تِز او انتي تِز له مبارزې څخه سِنتِز تر لاسه کیږي.

پوښتنې او ځوابونه:

لومړی کوښښ وکړئ په خپله لاندینیو پوښتنو ته ځواب ورکړئ او بیا یې له ورکړل شویو ځوابونو سره پرتله کړئ.

۱. آیا ماده له انسان څخه مخکې هم وه؟

ځواب: حتماً به وایاست چې هو. ځکه له انسان څخه مخکې هم ځمکه او ډیر نور شیان لکه ستوري او سیارې موجودې وی.

۲. آیا ماده په کومې ځانګړې نیټې کې پیدا شوې ده؟ یعنې دا چې اول موجوده نه وه او بیا وروسته پیدا شوې ده؟

ځواب: نه، ماده تل وه او هیڅکله به هم له منځه ولاړه نشي، یعنې وه، شته او وي به. موږ مخکې وښودله چې ماده له فکر او شعور څخه مخکې موجوده وه. همدا ښایي چې نشو کولای د مادې لپاره کومه ځانګړې نیټه وټاکو. نشو کولای په نړۍ کې داسې یو شئی پیدا کړو چې له هیڅ نه جوړ شوی او یا هم په بشپړه توګه له منځه ولاړ شي. که چیرې یو شئی له منځه ولاړ شي یو بل شئی ترې جوړیږي.

۳. مادي یعنې څه؟

ځواب: هر څه چې له مادې څخه جوړ شوی وي، مادي دی.

۴. آیا نړۍ ته مادي ویلی شوو؟

ځواب: هو، ځکه چې نړۍ له مادې څخه جوړه شوې ده.

۵. آیا ټولنه او طبقاتي مبارزه، یعنې د ظالم او مظلوم تر منځ مبارزه، د مادي نړۍ برخه ده؟

ځواب: هو، له مادي نړۍ څخه مقصد یوازې طبیعت نه دی، بلکې ټولنه، مختلفې طبقې او طبقاتي مبارزه هم په مادي نړۍ کې شامل دي.

۶. آیا ماده حرکت کوي؟

ځواب: هو، ماده بی له حرکته وجود نه لري. په حقیقت کې په نړۍ کې هیڅ شئی له مادې پرته حرکت نه لري او د مادې حرکت یو همیشنی حرکت دی.

۷. آیا کولای شوو د حرکت لپاره یوه نیټه وټاکو؟

ځواب: لکه څرنګه چې د مادې لپاره کومه نیټه نشو ټاکلی، همدا ډول د حرکت لپاره هم کومه نیټه نشو ټاکلی.

۸. آیا ماده بی له حرکت او حرکت بی له مادې وجود لري؟

ځواب: نشو کولای ماده او حرکت له یو بل څخه جلا کړو، حرکت او ماده له یو بل پرته وجود نه لري.

۹. آیا ماده او حرکت کولای شي له وخت او ځای پرته شتوالی ولري؟

ځواب: نه، ځکه چې ماده حجم لري، ځای ته اړتیا لري او لکه څرنګه چې حرکت کوي نو وخت ته هم اړتیا لري.

۱۰. د وخت او ځای په اړه ایده آلیستان څه نظر لري؟

ځواب: ایده آلیستان وایي چې وخت او ځای د انسان فکر پیدا کړی دی، یعنې وخت او ځای د انسان د فکر محصول دی.

۱۱. آیا د ایده آلیستانو نظر سم دی؟

ځواب: نه، موږ پوهیږو چې ځمکه له انسان څخه میلیاردونه کاله مخکې رامنځ ته شوې او له دې کبله حجم لري، حرکت کوي او یوځای او وخت ته اړتیا لري.

۱۲. آیا وخت او ځای پای مومي؟

ځواب: نه، ځکه چې ماده او حرکت پیل او پای نه لري، نو وخت او ځای هم نه پیل لري او نه هم پای. وخت او ځای همیشني دي.